

нового миропонимания. В своём пределе гетерофония – знак осмысленной и целенаправленной множественности в её внутреннем единстве. При этом, скрепляющим началом гетерофонной многоголосицы выступает, согласно Флоренского, синергия (религиозное, связь с Богом). Если гетерофония отражает полную свободу и творческую природу проявления множественности, то синергия придаёт этой свободе момент целостности, что формирует принцип взаимообусловленности множественности и целостности в виде гетерофонной синергии и синергийной гетерофонии. Так взаимодополняемость синергии и гетерофонии, представлена у Павла Флоренского как внесистемная системность философского метода. С одной стороны всеединство, целостность, с другой специфический космизм со свободной автономией всех компонентов.

Так основой универсальной методологии современной философии может быть гетерофонный принцип, эксплицированный из синергийного звучания музыкальной модели универсума как взаимодоопределяемые импровизационно-развивающиеся подходы философского осмысления сущего, объединённые единым стремлением обрести целостную картину мирочеловека. Это позволит человеку не только осмыслить своё истинное предназначение, но и практически применить целостный эталон синергийного миропонимания для духовного освобождения от отживших форм обусловленного мира в виде эволюционной встречи Человека и Вселенной. Возможно, философский постмодерн ещё долго будет идти по пути преодоления плюрализма, ожидая перерождения концептуальной разноголосицы в синергию гетерофонного сотворчества. А пока музыкальный постмодерн через творчество Кшиштофа Пендерецкого, Алфреда Шнитке, Иегуди Менухина, Эдисона Денисова уже открывают философии будущего интуиции Целого, которыми наполнены ожидания XXI века. И дай Бог философии не заблудиться в отживших дебрях закостенелой рациональности и услышать гетерофонию истины в единстве её синергийного гимна.

Петрушенко Віктор Леонтійович

*Доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії*

Національного університету «Львівська політехніка»

АЛЬТЕРНАТИВИ У СУЧАСНИХ ПІДХОДАХ ДО ПОЯСНЕННЯ ПРИРОДИ СВІДОМОСТІ

Як би ми не ставились до питання про онтологічний статус свідомості, ми не можемо собі уявити жодного живого істота, окрім людини, якому чомусь

було би потрібне знання про існування якоїсь істоти, людини або спільноти, що жили десятки тисяч років назад, або й взагалі ніколи не жили, проте живуть у нашому внутрішньому світі (брати Карамазови, Антуан Леверкюн та ін.). Де, в якому фізіологічному механізмі або у припасуванні організму до середовища (Е. фон Глазерсфельд) виникає можливість і потреба порівняти Місяць із монетою, а схід сонця – із рогами бика? Ціла низка підходів до свідомості визнає той факт, що лише через свідомість надається нам все те, що складає зміст нашого внутрішнього світу та так званого універсуму, який відкривається людині і в якому людина, власне, й живе. В сучасній літературі, присвяченій постмодернізму, М.Гайдеггеру приписують рух у напрямі позбавлення людини статусу суб'єкту власної життєдіяльності. Думки про те, що М.Гайдеггер дійсно вилучає людину із своєї філософії звучать також у М.Шелера та Ж.-П.Сартра. Відомо, що свою філософську позицію М.Гайдеггер протягом 20-х років минулого століття назвав фундаментальною аналітикою Da-Sein. Саме цим терміном – Da-Sein – філософ нібито позначив людину. Проте, власне від людини в змісті цього терміну майже нічого не лишається. Тому й не дивно, що сам М.Гайдеггер поспішає відокремити свою аналітику Da-Sein від антропології. Традиція такого бачення людини йде від Е.Гуссерля, учителя М.Гайдеггера: саме Е.Гуссерль вперше почав наполягати на тому, що свідомість не є якоюсь особливою сутністю чи субстанцією, що вона є ніщо інше, як універсальний спосіб прояву феноменів. Людина при такому бачення сутності її ролі та позиції у світі сама, по-перше, постає феноменом, а по-друге, перетворюється лише на один з елементів тої ситуації, в якій раптом і чомусь з'являється отвір (просвіт) у бутті і останнє стає відкритим. Виходить, що тоді, коли пізнає людина, скоріше людину ніби пронизує потік, який в цілому можна було би охарактеризувати, як деяку космічну онтологію, яка сама в собі і для себе постає водночас і в пізнавальних вимірах та окресленнях. Такий підхід до розуміння свідомості подає свідомість в онтологічному або й космологічному вимірі: феноменологічна концепція, підхід М.Гайдеггера дають можливість подивитись на свідомість не через психіку, що поєднана із предметністю, а через вихідний контекст самого феномену свідомості, тобто через з'ясування того, чому і як може виникнути ситуація входження людини в простір того предметного змісту, який початково не належить до потреб психічного регулювання людської поведінки.

Проте онтологічно-космічний підхід до свідомості залишають поза увагою той факт, що все ж свідомість є “моя“, вона не блукає десь між домівками, як “сіра (осиротіла) правда“ із відомого фольклорного сюжету, а прив'язана до життя конкретної людини і прив'язана так міцно, що все, що в неї входить, несе на собі суттєві відбитки індивідуальної особистості. Проте, взята в таких – індивідуально-антропологічних вимірах – свідомість позбавляється як раз свого

вихідного масштабу і загрожує редукуватись до психічних реакцій чи регуляторів, чогось органічного та організмичного, зведеного до масштабів життєвої метушні ось цієї конкретної істоти. З позиції внутрішніх потреб живої істоти зацікавлення якимось артефактом архаїчної давнини, так само, як і сігчастою структурою віддалених скупчень галактик постає нонсенсом, зоологічним парадоксом, який не має іманентних пояснень. Тому у спробах схопити і осягнути феномен свідомості ми повинні накласти один її вимір – онтологічно-космічний – на інший – індивідуально-антропологічний.

Халапсис Алексей Владиславович

*Доктор философских наук,
профессор кафедры философии
Национальной металлургической академии Украины*

ОПРАВДАНИЕ МЕТАФИЗИКИ?

Как возможна метафизика вообще, как наука – в частности? Этот кантовский вопрос задают себе все те, кто в той или иной степени ей сопричастен. Впрочем, один и тот же вопрос может иметь совершенно разный смысл и содержание применительно к разным эпохам мысли.

Задача обоснования метафизики могла ставиться и рассматриваться с полной серьёзностью во времена Канта, но ныне она потеряла свою эпистемологическую ценность. Нравится это кому-то или нет, но наука есть занятие, которое могут обосновать лишь полученные в ходе процесса занятий ею **результаты**, а чистые и абстрактные рассуждения никакой практической пользы не имеют.

Отсутствие теоретического самообоснования никак не может считаться пороком той или иной науки; это вполне стандартная ситуация, а в некоторых случаях (что видно на примере квантовой механики, да и самой квантовой теории), не только отсутствие эпистемологических обоснований, но даже отсутствие понимания концептуального смысла познавательной модели не препятствует практическому и эффективному её использованию. Конечно, квантовая теория – это крайний случай, и всё же сам факт показателен.

Осмысление тенденций научного развития помогут определить и перспективы самой метафизики. Мне представляется, что, во-первых, необходимо признать бессмысленность попыток обоснования метафизикой (как и философией в целом) самой себя, своего предмета и т.д. Лучшее обоснование – это способность эффективно решать поставленные проблемы. Кем